

Korisnici mirovina koji su pravo na mirovinu ostvarili pod povoljnijim uvjetima

Bađun, Marijana

Source / Izvornik: **Newsletter : povremeno glasilo Instituta za javne financije, 2009, 11, 1 - 10**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:242:687587>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International/Imenovanje-Nekomercijalno-Bez prerada 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-02**

Repository / Repozitorij:

[Institute of Public Finance Repository](#)

NEWSLETTER

Br. 44

Kolovoz 2009.

ISSN 1333-4263

Institut za javne financije • 10000 Zagreb, Smičiklasova 21, Hrvatska
p.p. 320; tel: (385 1) 4886 444; fax: 4819 365; e-mail: ured@ijf.hr; www.ijf.hr

mr. sc. Marijana Bađun*

Korisnici mirovina koji su pravo na mirovinu ostvarili pod povoljnijim uvjetima

U Hrvatskoj 15,5% ukupnog broja korisnika mirovina čine korisnici koji su pravo na mirovinu ostvarili pod povoljnijim uvjetima. Rashodi za isplatu njihovih mirovina, koji se financiraju izravno iz proračuna, u 2008. godini činili su oko 20% ukupnih rashoda za mirovine i mirovinska primanja. Najveći dio rashoda za povlaštene mirovine – oko 4,8 mlrd. kuna, odnosno 14,5% ukupnih rashoda za mirovine, odnosi se na korisnike braniteljskih mirovina, kojih je 5% u ukupnom broju korisnika. Njihov se broj u posljednjih šest godina udvostručio. Između povlaštenih i “običnih” prosječnih mirovina postoji jaz kojemu najviše pridonose tzv. saborske mirovine, mirovine redovitih članova HAZU i braniteljske mirovine. Povlaštenost se ne odnosi samo na visinu mirovina nego u pravilu i na kraći radni vijek od ostalih korisnika mirovina. Ranim umirovljenjem smanjuju se prihodi od doprinosa, ali i gube radno sposobni ljudi iz radno aktivne skupine. Razlike između povlaštenih i nepovlaštenih korisnika mirovina uzrokuju nejednakosti i nepravednosti u sustavu, ali i sve više opterećuju državni proračun, te bi stoga nositelji vlasti trebali preispitati visine mirovina povlaštenih kategorija i kontrolirati ukupan broj njihovih novih korisnika.

1. Uvod

U Hrvatskoj se broj korisnika mirovina kontinuirano povećava; 1990. godine bilo ih je oko 656.000, dok ih je

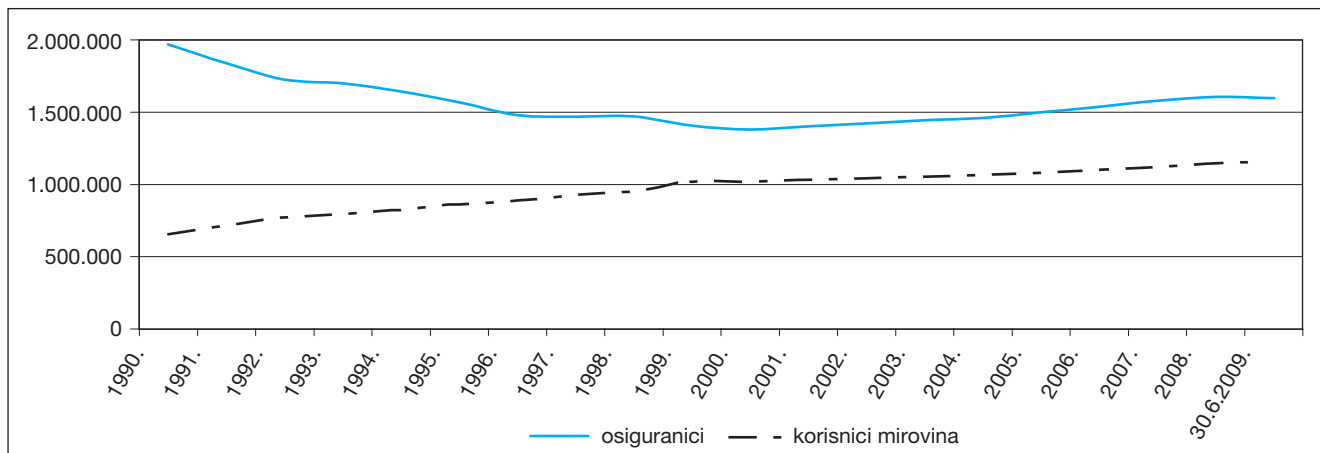
trenutačno oko 1,2 milijuna. Dakle, u manje od dva desetljeća njihov se broj gotovo udvostručio (porast od 180%). Na drugoj strani, broj osiguranika u sustavu generacijske solidarnosti pao je s oko 2 milijuna u 1990. godini do najnižih 1,4 milijuna u 2000. godini, nakon čega je uslijedio porast do 1,6 milijuna 2008. (v. grafikon 1). Zbog trenutačne gospodarske krize broj osiguranika, tj. onih koji uplaćuju doprinose, u prvoj se polovici 2009. godine smanjio za 8.500. Ti brojevi jasno pokazuju negativan trend u omjeru između broja korisnika mirovina i osiguranika. Dok je 1990. godine jedan korisnik mirovine bio “pokriven” s tri osiguranika, danas nasuprot njemu stoji (statistički nespretnih) 1,38 osiguranika. To, naravno, nepovoljno utječe na financiranje rashoda za mirovine.

Kretanje omjera broja korisnika mirovina i osiguranika određeno je brojnim čimbenicima. Velik je utjecaj imao rat, zatim socijalna politika koja je omogućivala umirovljenje ljudima koji su zbog tranzicije izgubili posao, sve lošija demografska slika, ali i zakonske odredbe poput dobi za umirovljenje, definicije uvjeta za prijevremeni odlazak u mirovinu, kriterija invaliditeta itd. Gospodarski oporavak u drugom desetljeću tranzicije pridonio je porastu broja osiguranika, ali je za gotovo jednak postotak porastao i broj korisnika mirovina (16% nasuprot 14% od 2000. godine). Porastu ukupnog broja korisnika

* Institut za javne financije, Zagreb.

Institut za javne financije bavi se ekonomskim istraživanjima i analizama vezanim uz razne vidove javnih financija poput proračuna, poreza i carina. Tom djelatnošću usmjeren je na ekonomske, pravne i institucionalne teme važne za zdrav dugoročni ekonomski razvoj Hrvatske. Kako bi se javnosti približile određene teme, u Newsletteru se povremeno objavljuju stručne i nezavisne analize ekonomskih pitanja. Stavovi u člancima objavljenim u Newsletteru izražavaju mišljenja autora koja ne moraju neminovno odražavati i mišljenje Instituta kao institucije. Potpuni tekst Newslettera na hrvatskom i na engleskom jeziku nalazi se i na Internet adresi: <http://www.ijf.hr/newsletter>.

Grafikon 1. Kretanje broja osiguranika i korisnika mirovina (stanje 31. prosinca)

Izvor: DZS, Statistički ljetopis 2008; HZMO, Statističke informacije, br. 2/2009.

pridonio je i rast broja korisnika tzv. povlaštenih mirovina. Cilj ovog *newslettera* jest upozoriti na trendove u kretanju broja korisnika koji su pravo na mirovinu ostvarili pod povoljnijim uvjetima, analizirati razlike u visini prosječnih povlaštenih i “običnih” mirovina te saznati kako sve to utječe na ukupne rashode za mirovine.

2. Korisnici mirovina koji su pravo na mirovinu ostvarili pod povoljnijim uvjetima

Tko su korisnici povlaštenih mirovina? Prema klasifikaciji Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, korisnike povlaštenih mirovina čine:

- sudionici narodnooslobodilačkog rata;
- djelatnici na određenim poslovima u unutarnjim poslovima i pravosuđu;
- pripadnici Hrvatske domovinske vojske od 1941. do 1945. (domobrani);
- bivši politički zatvorenici;
- pripadnici bivše JNA;
- redoviti članovi HAZU;
- članovi Izvršnog vijeća Sabora, Saveznoga izvršnog vijeća i administrativno umirovljeni javni službenici (odnosi se na razdoblje bivše SFRJ);
- zastupnici u Hrvatskom saboru, članovi Vlade, suci Ustavnog suda, glavni državni revizor;
- savezni kadar (bivši delegati u Saveznom vijeću i Vijeću republika i pokrajina Skupštine bivše SFRJ iz RH koji su u razdoblju od 25. lipnja 1991. do 8. listopada 1991. na poziv Vlade RH napustili dužnost delegata u tim vijećima i stavili se na raspolaganje Vladi RH);
- rudari istarskih ugljenokopa “Tupljak” d.d. Labin i radnici profesionalno izloženi azbestu;

- pripadnici Hrvatske vojske;
- hrvatski branitelji;
- pripadnici Hrvatskog vijeća obrane (HVO-a).

U dodatku je navedeno na temelju kojih su propisa ti korisnici ili članovi njihovih obitelji ostvarili pravo na mirovinu pod povoljnijim uvjetima.

Koliko je korisnika povlaštenih mirovina? U lipnju 2009. bilo ih je 180.061, što je ujedno najveći broj od 2003. godine. Nema izrazito velikih promjena u ukupnom broju povlaštenih tijekom godina, i to stoga što je porast korisnika određenih kategorija kompenziran padom drugih. U tablici 1. korisnici su po skupinama poredani ovisno o tome smanjuje li se njihov broj kroz godine ili povećava. Logično je da se od 2003. godine najviše smanjio broj korisnika mirovina na temelju sudjelovanja u NOR-u (40%), zatim pripadnika Hrvatske domovinske vojske od 1941. do 1945, skupine u kojoj su bivši članovi Izvršnog vijeća Sabora, Saveznoga izvršnog vijeća i administrativno umirovljeni javni službenici, zatim pripadnici bivše JNA i, naposljetku, bivši politički zatvorenici. Zanimljivo je da je u lipnju 2009. godine bilo oko 64.000 korisnika mirovina izravno vezanih za Drugi svjetski rat, a da je istodobno bilo oko 64.500 korisnika braniteljskih mirovina. Hrvatski su branitelji kategorija s najvećim rastom; broj korisnika tih mirovina povećao se od lipnja 2003. godine do lipnja 2009. više od dva puta. Udvostručio se i broj korisnika mirovina Hrvatskog vijeća obrane, i to u samo dvije godine. Visok porast od 70% zabilježen je u kategoriji zastupnika u Hrvatskom saboru, članova Vlade, sudaca Ustavnog suda i glavnoga državnog revizora. Oni svi ostvaruju pravo na mirovinu prema propisima kojima je uređeno pravo na mirovinu zastupnika u Hrvatskom saboru.

Mjesečni podaci dostupni su za samo tri kategorije povlaštenih korisnika, i to od 2006. godine. Na grafikonu

Tablica 1. Broj korisnika povlaštenih mirovina (stanje za lipanj)

	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	Indeks 2009/2003.
Sudionici NOR-a	72.878	65.843	61.264	56.679	52.269	47.763	43.557	60
Pripadnici Hrvatske domovinske vojske od 1941. do 1945.	27.552	29.283	27.776	25.994	24.193	22.265	20.481	74
Izvršno vijeće Sabora, Savezno izvršno vijeće i administrativno umirovljeni javni službenici	405	506	466	417	378	348	307	76
Pripadnici bivše JNA	14.698	14.261	13.781	13.313	12.763	12.149	11.540	79
Bivši politički zatvorenici	5.776	5.801	5.818	5.731	5.612	5.629	5.441	94
Djelatnici na određenim poslovima u unutarnjim poslovima i pravosuđu	14.127	16.592	16.636	16.498	16.400	16.302	16.125	114
Redoviti članovi HAZU	136	158	165	167	158	160	162	119
Savezni kadar		63	77	76	78	78	75	119*
Hrvatska vojska	7.646	8.149	11.263	11.358	11.332	11.218	10.863	142
Rudari istarskih ugljenokopa "Tupljak" d.d. Labin i radnici profesionalno izloženi azbestu		254	254	254	265	282	363	143*
Zastupnici u Hrvatskom saboru, članovi Vlade, suci Ustavnog suda, glavni državni revizor	281	326	346	368	389	450	479	170
Hrvatsko vijeće obrane						3.029	6.174	204**
Hrvatski branitelji	30.865	33.155	37.961	42.920	51.892	59.246	64.494	209
Ukupno	174.364	174.391	175.807	173.775	175.729	178.919	180.061	103

* Indeks je izračunan u odnosu prema 2004. godini.

** Indeks je izračunan u odnosu prema 2008. godini.

Izvor: HZMO, Statističke informacije, br. 2 za svaku promatranu godinu

2. vidljiv je mjesečni porast korisnika braniteljskih mirovina, mirovina HVO-a i Hrvatske vojske. Dok je za Hrvatsku vojsku u promatranom razdoblju riječ o malom padu, broj korisnika braniteljskih mirovina znatno je porastao: za oko 25.000 u tri i pol godine. U tom je razdoblju ukupan broj korisnika mirovina porastao za oko 78.000, što znači da su trećinu tog porasta činili korisnici braniteljskih mirovina!

3. Prosječne mirovine

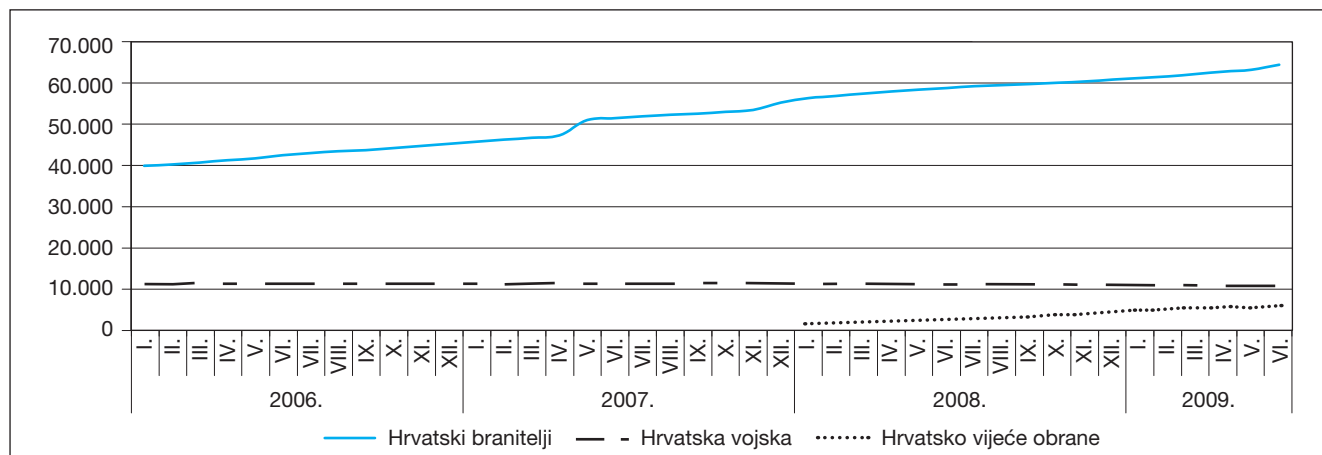
Prema podacima Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, prosječna mirovina za lipanj 2009. godine (isplaćena u srpnju, umanjena za porez i prizrez) iznosila je 2.166 kuna, što ne uključuje hrvatske branitelje, Hrvatsku vojsku i HVO.¹ Prema publikacijama HZMO-a, ta se prosječna mirovina odnosi na *korisnike mirovina prema Zakonu o mirovinskom osiguranju (ZOMO-u)*. Njezin je iznos činio oko 40% prosječne mjesečne neto plaće. Međutim, prosječna je "vojna" mirovina iznosila 3.525 kuna. Prosječna je pak braniteljska mirovina iznosila 5.861 kunu, odnosno 2,7 puta više od mirovine korisnika prema ZOMO-u. Jaz između prosječnih iznosa tih triju vrsta mirovina na grafikonu 3. vidljiv je i prema godinama. Mirovine korisnika ostvarene na temelju sudjelova-

nja u HVO-u isplaćuju se tek od 2008., a u lipnju je njihova prosječna mirovina iznosila 2.857 kuna.

No dodatne se razlike mogu otkriti usporedbom korisnika mirovina prema tri skupine prosječnih mirovina: a) do 1.500 kuna, b) od 1.500,01 do 5.000 kuna i c) većih od 5.000,01 kuna. Tablica 2. sadržava starosne, obiteljske i invalidske mirovine zajedno, u tablici 3. prikazane su invalidske, a u tablici 4. obiteljske mirovine. Iz tablice 2. vidljivo je da se najviše korisnika mirovina nalazi u drugoj skupini, uz izuzetak braniteljskih mirovina, među kojima je za 60% njih prosječna mirovina veća od 5.000 kuna i iznosi 7.417 kuna. Među korisnicima prema ZOMO-u u toj je skupini samo 3% ukupnog broja, s tim da je važno napomenuti kako taj postotak obuhvaća i povlaštene korisnike mirovina (osim branitelja, vojske i HVO-a). Nadalje, među korisnicima prema ZOMO-u uočljiva je bitna razlika između visine mirovina onih koji su pravo na mirovinu ostvarili do 31. prosinca 1998. i od 1. siječnja 1999. U prvoj skupini (595.829 korisnika) u najnižem je razredu 18% korisnika, a u drugoj (482.521 korisnika) 40%. Jednako tako, prosječna mirovina za cijelu prvu skupinu (do 31. prosinca 1998) iznosi 2.367 kuna, a za drugu (od 1. siječnja 1999) 1.918 kuna. Time se razlika između prosječnih mirovina korisnika prema

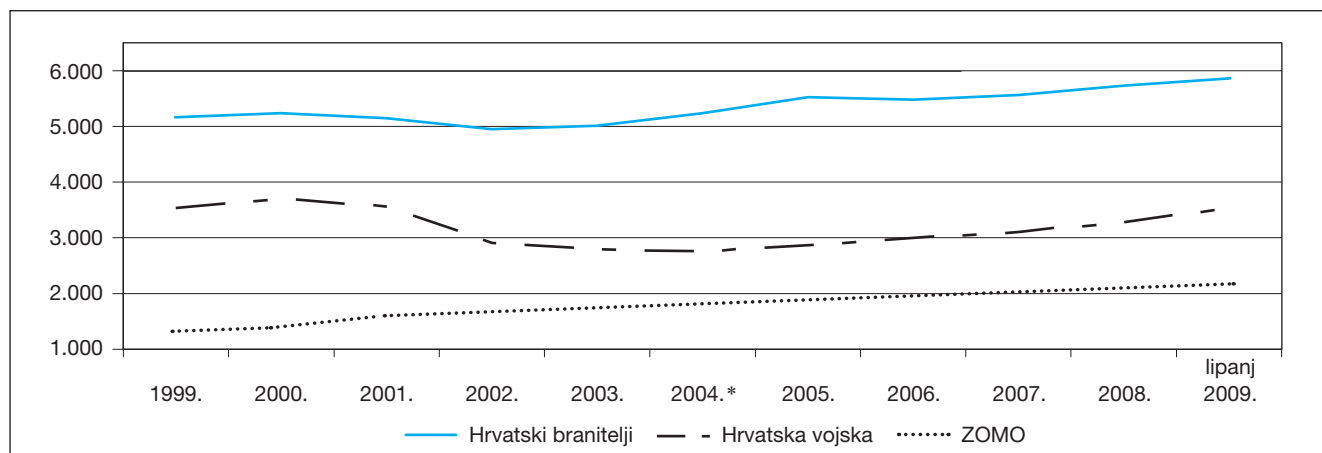
¹ U mirovine je uključen zaštitni dodatak uz mirovinu prema Zakonu o mirovinskom i invalidskom osiguranju (ZOMIO-u), koji se primjenjivao do 31. prosinca 1998. te dodatak na mirovinu prema Zakonu o dodatku na mirovine ostvarene prema Zakonu o mirovinskom osiguranju (NN, 79/07) koji je stupio na snagu 7. kolovoza 2007.

Grafikon 2. Korisnici braniteljskih mirovina, mirovina Hrvatske vojske i HVO-a

Izvor: DZS, Mjesečne statističke informacije

Grafikon 3. Prosječne mirovine (umanjene za porez i prizvez)

* U svote mirovina uključen je dodatak uz mirovinu od 100 kn i 6% od isplaćene mirovine za lipanj 1998, a od ožujka 2004. uračunava se svota toga dodatka (100 kn i 6%) i dalje isplaćuje kao mirovina korisnika. U svote mirovina uključen je i dodatak na mirovinu.

Izvor: HZMO, Statističke informacije, br. 2/2009.

ZOMO-u (od 1. siječnja 1999) i braniteljskih penje s 2,7 na 3,1 puta.

Zanimljivo je spomenuti da je u srpnju (za lipanj) 20% korisnika mirovina dobilo mirovinu u iznosu između 3.000 i 6.000 kuna, a samo 1% veću od 6.000 kuna, što predstavlja razrede određene “kriznim porezom”. Ti podaci ne obuhvaćaju korisnike braniteljskih mirovina, mirovina Hrvatske vojske i HVO-a. Kad se oni dodaju prvoj skupini, onda se postoci penju na 21% i 3,7% ukupnog broja korisnika mirovina.

Ako pogledamo strukturu, čak 80% korisnika (52.001) braniteljskih mirovina dobivaju invalidske mirovine. Više od polovice njih prima prosječnu mirovinu od 7.084 kune, dok je među korisnicima prema ZOMO-u za 68% njih prosječna invalidska mirovina 2.319 kuna, a samo 1% njih ima prosječnu invalidsku mirovinu

veću od 5.000 kuna. Za detaljniju usporedbu vidjeti tablicu 3.

Među obiteljskim su mirovinama razlike između korisnika koji su pravo na mirovinu ostvarili prema ZOMO-u i onih prema tri izdvojene kategorije najizraženije. Za korisnike prema ZOMO-u prosječna je obiteljska mirovina u lipnju iznosila 1.853 kuna, dok je za kategoriju vojnih mirovina iznosila 3.909, braniteljskih 7.863, a HVO 3.609 kuna. No za 91% korisnika braniteljskih obiteljskih mirovina prosječna je mirovina iznosila 8.253 kune. Valja dodati da je riječ o 1.223 korisnika, dok je kod korisnika prema ZOMO-u riječ o 237.456 korisnika.

Starosne mirovine nisu analizirane jer je među braniteljskim mirovinama riječ o samo 257 korisnika i jer se radi o tzv. najnižim mirovinama. Među korisnicima koji su pravo ostvarili na temelju HVO-a nema starosnih mirovina, a za vojsku je to 2.058, tj. 19%. Inače, udio staro-

Tablica 2. Korisnici mirovina prema svotama mirovina (prosječne mirovine isplaćene u srpnju za lipanj 2009, umanjene za porez i prirez) – starosna, obiteljska i invalidska zajedno

	do 1.500 kn		1.500 – 5.000 kn		veće od 5.000 kn		Ukupno	
	Udio (%)	Prosječna mirovina	Udio (%)	Prosječna mirovina	Udio (%)	Prosječna mirovina	Broj korisnika	Prosječna mirovina
Ukupno, bez vojske, branitelja i HVO-a	27	853	70	2.555	3	6.039	1.078.350	2.166
do 31.12.1998.	18	825	79	2.590	3	5.847	595.829	2.367
od 1.1.1999.	40	867	57	2.466	3	6.298	482.521	1.918
Vojska	2	1.224	86	3.182	12	6.354	10.863	3.525
Branitelji	1	1.200	39	4.315	60	7.417	64.494	5.861
HVO	17	1.055	74	2.884	9	6.074	6.174	2.857

Izvor: HZMO, Statističke informacije, br. 2/2009; autoričin izračun

Tablica 3. Korisnici invalidskih mirovina prema svotama mirovina (prosječne mirovine isplaćene u srpnju za lipanj 2009, umanjene za porez i prirez)

	do 1.500 kn		1.500 – 5.000 kn		veće od 5.000 kn		Ukupno	
	Udio (%)	Prosječna mirovina	Udio (%)	Prosječna mirovina	Udio (%)	Prosječna mirovina	Broj korisnika	Prosječna mirovina
Ukupno, bez vojske, branitelja i HVO-a	31	893	68	2.319	1	5.872	249.100	1.925
do 31.12.1998.	19	814	79	2.432	2	5.807	130.291	2.182
od 1.1.1999.	44	931	55	2.141	1	6.027	118.809	1.643
Vojska	2	1.236	94	3.059	4	6.384	8.363	3.148
Branitelji	< 1	1.194	46	3.493	54	7.084	52.001	5.407
HVO	19	1.055	72	2.839	9	6.092	5.743	2.801

Izvor: HZMO, Statističke informacije, br. 2/2009; autoričin izračun

Tablica 4. Korisnici obiteljskih mirovina prema svotama mirovina (prosječne mirovine isplaćene u srpnju za lipanj 2009, umanjene za porez i prirez)

	do 1.500 kn		1.500 – 5.000 kn		veće od 5.000 kn		Ukupno	
	Udio (%)	Prosječna mirovina	Udio (%)	Prosječna mirovina	Udio (%)	Prosječna mirovina	Broj korisnika	Prosječna mirovina
Ukupno, bez vojske, branitelja i HVO-a	33	934	66	2.278	1	5.751	237.456	1.853
do 31.12.1998.	23	958	76	2.211	< 1	5.464	121.311	1.930
od 1.1.1999.	43	920	56	2.174	1	5.436	116.145	1.788
Vojska	5	1.134	72	3.121	23	6.945	442	3.909
Branitelji	< 1	1.267	9	4.137	91	8.253	1.223	7.863
HVO	0	0	90	3.358	10	5.859	431	3.608

Izvor: HZMO, Statističke informacije, br. 2/2009; autoričin izračun

snih u ukupnom broju korisnika mirovina (bez branitelja, vojske i HVO-a) iznosi 55%, invalidskih 23%, a obiteljskih 22%. Te bi brojeve u budućnosti trebalo detaljnije istražiti.

U tablici 5. predočeno je kretanje prosječnih mirovina za sve korisnike koji su pravo na mirovinu ostvarili pod povoljnijim uvjetima. Korisnici su poredani po visini prosječnih mirovina. Prednjače korisnici kojima je mirovina određena prema propisima koji vrijede za zastupnike u Hrvatskom saboru, i to u iznosu od 10.453 kune, slijede ih redoviti članovi HAZU, s 8.470 kuna, a zatim

branitelji, s 5.861 kunom. Prosječna saborska mirovina gotovo je pet puta veća od prosječne mirovine prema ZOMO-u (bez branitelja, vojske i HVO-a). Počevši od mirovine za srpanj 2009, saborske se mirovine smanjuju za 10%.² Uočljiv je značajan skok u visini prosječnih mirovina za redovite članove HAZU u 2004. godini.

Uz visinu prosječnih mirovina zanimljivo je pogledati i prosječni staž – ukupno za korisnike starosnih, invalidskih i obiteljskih mirovina. Krajem lipnja 2009. za korisnike prema ZOMO-u prosječan je staž iznosio 29,1 godinu. Za korisnike mirovina Hrvatske vojske iznosio je

² Zakon o smanjenju mirovina određenih prema Zakonu o pravima i dužnostima zastupnika u Hrvatskom saboru, Narodne novine br. 36/09.

Tablica 5. Prosječna mirovina korisnika koji su pravo na mirovinu ostvarili pod povoljnijim uvjetima (mirovine za lipanj, umanjene za porez i prerez, isplaćene u srpnju)

	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.
Pripadnici Hrvatske domovinske vojske od 1941. do 1945.	1.622	1.801	1.889	1.940	2.007	2.095	2.208
Sudionici NOR-a	1.876	2.103	2.229	2.309	2.405	2.530	2.683
Izvršno vijeće Sabora, Savezno izvršno vijeće i administrativno umirovljeni javni službenici	1.753	1.973	2.109	2.203	2.342	2.501	2.700
Hrvatsko vijeće obrane						3.038	2.857
Pripadnici bivše JNA	2.170	2.426	2.562	2.641	2.742	2.870	3.029
Rudari istarskih ugljenokopa "Tupljak" d.d. Labin i radnici profesionalno izloženi azbestu		2.635	2.804	2.904	3.045	3.139	3.125
Hrvatska vojska	2.773	2.747	2.838	2.967	3.097	3.268	3.525
Savezni kadar		3.128	3.278	3.370	3.433	3.584	3.789
Bivši politički zatvorenici	3.050	3.280	3.400	3.451	3.549	3.635	3.818
Radnici na određenim poslovima u unutarnjim poslovima i pravosuđu	2.816	3.111	3.285	3.391	3.531	3.712	3.926
Hrvatski branitelji (ZOPHBDR)	4.972	5.173	5.516	5.421	5.553	5.697	5.861
Redoviti članovi HAZU	3.538	6.668	6.872	6.951	7.443	8.040	8.470
Zastupnici u Hrvatskom saboru, članovi Vlade, suci Ustavnog suda, glavni državni revizor	7.760	8.244	8.742	8.980	9.258	9.875	10.453

Napomena: 2003. godine nije bio uključen dodatak uz mirovinu.

Izvor: HZMO, Statističke informacije, br. 2 za sve promatrane godine

28,7 godina, za korisnike prema ZOPHBDR-u 17,7 godina, a za korisnike prema Ugovoru s BiH (HVO) samo 8,5 godina. U posljednjoj kategoriji nema korisnika starije mirovine već samo invalidske i obiteljske. Nažalost, nisu dostupni podaci za ostale povlaštene kategorije. U svakom slučaju, povlaštenost ne proizlazi samo iz viših mirovina nego i iz kraćega radnog vijeka.

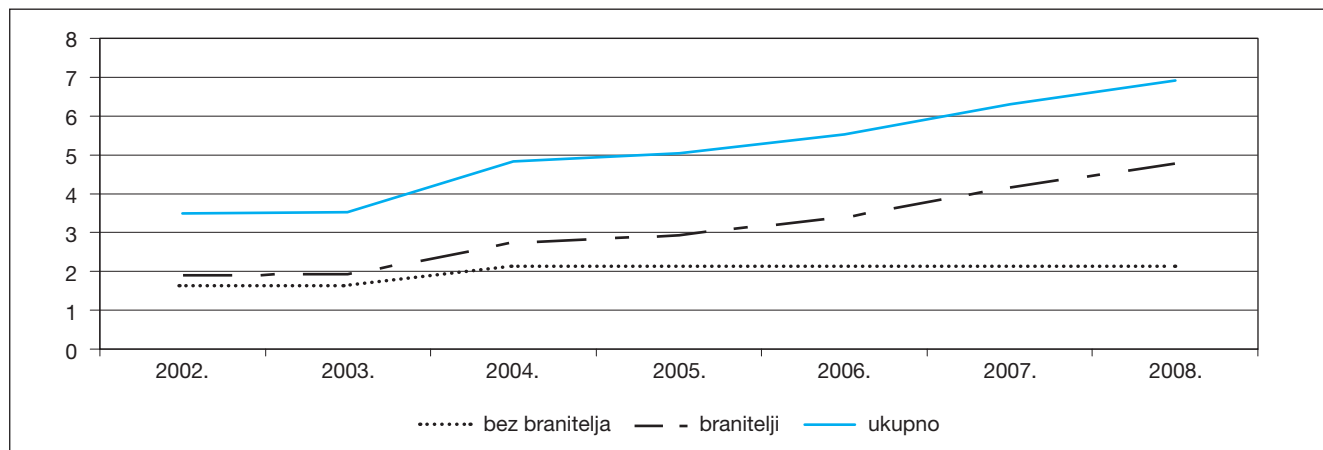
4. Rashodi za mirovine

Ukupno je za mirovine u 2008. godini potrošeno oko 32,8 mlrd. kuna, što je više od 25% rashoda konsolidirane opće države odnosno 9,6% BDP-a. Koliki su bili rashodi za mirovine ostvarene pod povoljnijim uvjeti-

ma? Rashodi za braniteljske mirovine iznosili su 4,76 mlrd. kuna, a za ostale mirovine ostvarene pod povoljnijim uvjetima 2,17 mlrd. kuna, odnosno ukupno oko 6,9 mlrd. kuna. Iz grafikona 4. vidljivo je da je porast rashoda za mirovine ostvarene pod povoljnijim uvjetima primarno determiniran porastom rashoda za braniteljske mirovine. Oni su 2002. godine iznosili 1,9 mlrd. kuna, što je 0,3 mlrd. kuna više od rashoda za ostale mirovine ostvarene pod povoljnijim uvjetima, dok se s vremenom ta razlika povećala na 2,59 mlrd. kuna.

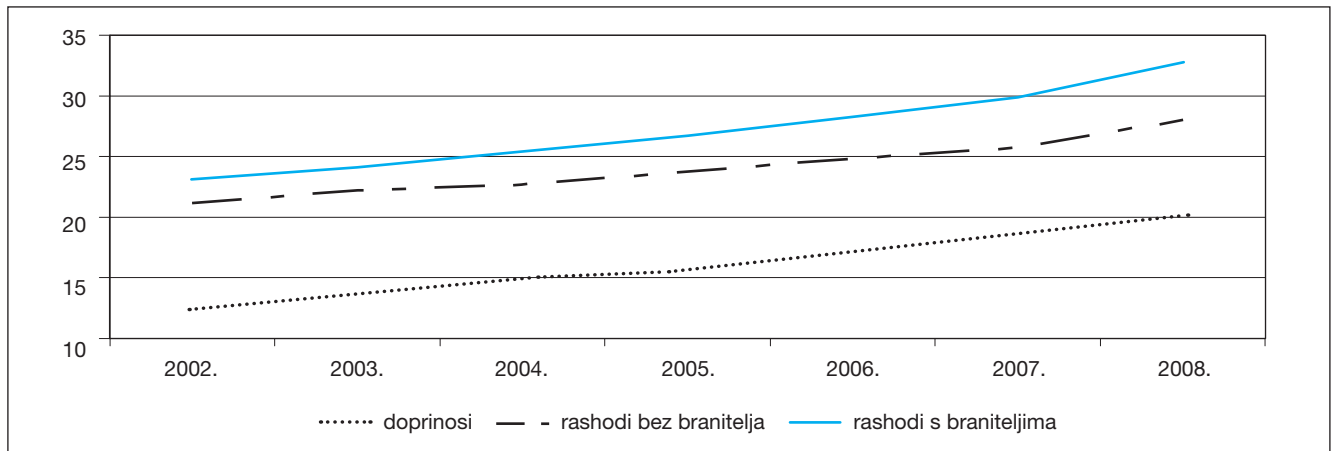
Kako je to utjecalo na ukupne rashode za mirovine i mirovinska primanja? Grafikon 5. pokazuje da su 2008. godine rashodi za mirovine (uključeni i povlašteni korisni-

Grafikon 4. Rashodi za mirovine ostvarene pod povoljnijim uvjetima (mlrd. kuna)

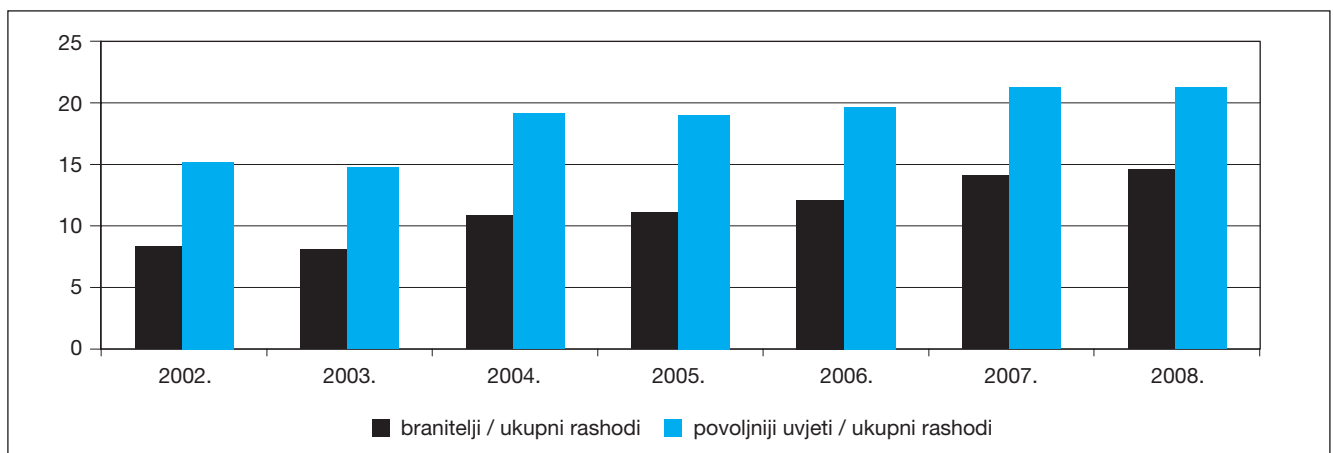
Izvor: Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, Godišnja izvješća (poglavlje V. Financijsko poslovanje)

Grafikon 5. Prihodi od doprinosa i ukupni rashodi za mirovine i mirovinska primanja (mlrd. kuna)

Izvor: Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, Godišnja izvješća (poglavlje V. Financijsko poslovanje)

Grafikon 6. Udjeli u rashodima za mirovine i mirovinska primanja (%)

Izvor: Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, Godišnja izvješća (poglavlje V. Financijsko poslovanje), autoričin izračun

ci osim branitelja) iznosili 28,03 mlrd. kuna, ali kad se tome pridodaju rashodi za braniteljske mirovine, riječ je o 32,78 mlrd. kuna. Istodobno su prihodi od doprinosa iznosili samo 20,15 mlrd. kuna.

Iz grafikona 6. može se vidjeti da od 2002. godine raste udio rashoda za braniteljske mirovine u ukupnim rashodima za mirovine (s uključenim braniteljima). Porastao je s 8,2% u 2002. na 14,5% u 2008. godini. Raste i udio rashoda za braniteljske mirovine u prihodima iz doprinosa; 2002. godine iznosio je 15,2%, a 2008. 23,6%.³ Kad se promatraju ukupni rashodi za mirovine ostvarene pod povoljnijim uvjetima, ti postoci dodatno rastu.

Njihov udio u ukupnim rashodima za mirovine 2008. godine iznosio je 21,1%, a udio u prihodima iz doprinosa 34,3%. Kako je u 2008. bilo 179.733 korisnika (stanje za prosinac) koji su pravo na mirovinu ostvarili po povoljnijim uvjetima, a ukupnih korisnika mirovina bilo je 1.158.665, to znači da su rashodi za mirovine 15,5% korisnika činili 21,1% ukupnih rashoda za mirovine. Primatelji braniteljskih mirovina, koji čine 5,3% korisnika u sustavu, činili su 14,5% ukupnih rashoda za mirovine i mirovinska primanja.⁴ To je posljedica visine prosječnih braniteljskih mirovina.

³ Rashodi za mirovine hrvatskih branitelja i ostale mirovine ostvarene pod povoljnijim uvjetima ne financiraju se prihodima HZMO-a od doprinosa već prihodima (transferima) iz proračuna. Godine 2008. ukupni prihodi HZMO-a iz proračuna iznosili su 13,2 mlrd. kuna. Osim mirovina ostvarenih pod povoljnijim uvjetima njima se pokriva i dodatak od 100 kn i 6%, obvezno osiguranje na temelju individualne kapitalizirane štednje, Zakon o povećanju mirovina radi otklanjanja razlika u razini mirovina ostvarenih u različitim razdobljima i Zakon o dodatku na mirovine ostvarene prema ZOMO-u.

⁴ Troškovi po svim pravima iz Zakona o pravima hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata i članova njihovih obitelji za 2008. godinu iznosili su 6,21 mlrd. kuna, od čega su 4,76 mlrd. kuna bila prava iz mirovinskog osiguranja, što je već spomenuto (Vlada RH, Izvješće o provedbi zakona o pravima Hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata i članova njihovih obitelji za razdoblje od 1. siječnja 2008. do 31. prosinca 2008, ožujak 2009). Ovdje ćemo istaknuti i 62 mil. kuna carinskih i poreznih olakšica te 193 mil. kuna na temelju prava iz zdravstvenog osiguranja.

5. Zaključak

U Hrvatskoj 15,5% ukupnog broja korisnika mirovina čine korisnici koji su pravo na mirovinu ostvarili pod povoljnijim uvjetima. Rashodi za isplatu njihovih mirovina, koji se financiraju izravno iz proračuna, u 2008. godini iznosili su oko 6,9 mlrd. kuna, što je činilo 20% ukupnih rashoda za mirovine i mirovinska primanja. Najveći dio tog iznosa odnosi se na korisnike braniteljskih mirovina, koji čine 5% ukupnog broja korisnika: oko 4,8 mlrd. kuna, odnosno 14,5% ukupnih rashoda za mirovine. Osim toga, očita je tendencija rasta broja korisnika braniteljskih mirovina; od lipnja 2003. do lipnja 2009. godine njihov se broj udvostručio, čime su postali najbrojnija kategorija povlaštenih korisnika mirovina. U tih je šest godina porast broja korisnika braniteljskih mirovina činio trećinu porasta ukupnog broja korisnika mirovina. Uz takav trend rasta postavlja se pitanje do kojih će razmjera rasti rashodi za braniteljske mirovine. Upravo je i zbog toga važno objaviti registar hrvatskih branitelja.

Između povlaštenih i "običnih" prosječnih mirovina postoji jaz kojemu najviše pridonose korisnici tzv. saborskih mirovina, mirovina redovitih članova HAZU i braniteljskih mirovina. Kad je riječ o povlaštenim mirovinama, sa stajališta pravednosti nije upitna samo njihova visina u odnosu prema "običnim" mirovinama, već je važno uzeti u obzir i činjenicu da povlaštenost u pravilu znači i kraći radni vijek nego za ostale korisnike mirovina. Problem koji nastaje ranim umirovljenjem nije samo smanjenje prihoda od doprinosa nego i gubitak radno sposobnih ljudi iz radno aktivne skupine. U Hrvatskoj stopa aktivnosti (udio radno aktivnoga u radno sposobnom stanovništvu) ionako iznosi niskih 50%. Osim toga, važno je napomenuti da je većina kategorija korisnika povlaštenih mirovina tijekom radnog vijeka bila dio državnoga, tj. javnog sektora te je i time bila povlaštena većom sigurnošću radnog mjesta, regresima, božićnicama itd.

Razlike između povlaštenih i nepovlaštenih korisnika mirovina, osim što stvaraju nejednakosti i nepravednosti u sustavu, sve više opterećuju državni proračun. Stoga bi nositelji vlasti u Hrvatskoj trebali preispitati visine mirovina povlaštenih kategorija i kontrolirati ukupan broj njihovih novih korisnika.

Dodatak

Zakonska podloga za ostvarenje prava na mirovinu pod povoljnijim uvjetima

Sudionici NOR-a: Zakon o mirovinskom i invalidskom osiguranju – ZOMIO (prestao važiti 31. prosinca 1998, zamijenjen Zakonom o mirovinskom osiguranju), Narodne novine br. 26/83, 5/86, 42/87, 34/89, 57/89, 40/90, 9/91, 26/93, 96/93, 44/94, 59/96

Radnici na određenim poslovima u unutarnjim poslovima i pravosuđu: Zakon o pravima iz mirovinskog osiguranja djelatnih vojnih osoba, policijskih službenika i ovlaštenih službenih osoba (DVO, PS i OSO), Narodne novine br. 128/99, 129/00, 16/01, 22/02, 41/08

Pripadnici Hrvatske domovinske vojske od 1941. do 1945: ZOMIO

Bivši politički zatvorenici: Zakon o pravima bivših političkih zatvorenika, Narodne novine br. 34/95, 164/98, 109/01

Pripadnici bivše JNA: Zakon o ostvarivanju prava iz mirovinskog i invalidskog osiguranja pripadnika bivše JNA, Narodne novine br. 96/93

Redoviti članovi HAZU: Zakon o Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti, Narodne novine br. 34/91, 43/96, 150/02, 65/09

Izvršno vijeće Sabora, Savezno izvršno vijeće i administrativno umirovljeni javni službenici: ZOMIO

Zastupnici u Hrvatskom saboru, članovi Vlade, suci Ustavnog suda, glavni državni revizor: Zakon o pravima i dužnostima zastupnika u Hrvatskom državnom saboru, Narodne novine br. 87/94, 72/95, 14/96, 129/99, 55/00, 107/01, 86/09; Zakon o Vladi Republike Hrvatske, Narodne novine br. 101/98, 117/01, 199/03, 77/09; Ustavni zakon o Ustavnom sudu Republike Hrvatske, Narodne novine br. 99/99, 29/02, 49/02; Zakon o državnoj reviziji, Narodne novine br. 49/03, 177/04

Savezni kadar: Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o mirovinskom osiguranju, Narodne novine br. 147/02

Rudari istarskih ugljenokopa "Tupljak" d.d. Labin i radnici profesionalno izloženi azbestu: Zakon o posebnim pravima iz mirovinskog osiguranja i prava po osnovi nezaposlenosti zaposlenika u istarskim ugljenokopima "Tupljak" d.d. Labin, Narodne novine br. 19/99; Zakon o uvjetima za stjecanje prava na starosnu mirovinu radnika profesionalno izloženih azbestu, Narodne novine br. 79/07

Hrvatska vojska: Zakon o pravima iz mirovinskog osiguranja djelatnih vojnih osoba, policijskih službenika i ovlaštenih službenih osoba, Narodne novine br. 128/99, 129/00, 16/01, 22/02, 41/08

Hrvatski branitelji: Zakon o pravima hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata i članova njihovih obitelji (ZOPHBDR), Narodne novine br. 174/04., 92/05, 107/07 i 65/09

Hrvatsko vijeće obrane: Zakon o potvrđivanju Ugovora između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine o suradnji na području prava stradalnika rata u Bosni i Hercegovini koji su bili pripadnici HVO-a i članova njihovih obitelji, NN – Međunarodni ugovori br. 2/06

Napomena: Na navedene skupine odnose se i odredbe Zakona o mirovinskom osiguranju.

**Poštarina plaćena
u poštanskom uredu
10000 ZAGREB**

TISKANICA